

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

ОСТАПЕНКО ЮЛІЯ ІГОРІВНА

УДК 346.13.(094)

**РОЗВИТОК ГОСПОДАРСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА
УКРАЇНИ: СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ТА ВИМОГА ЗМІСТОВНОЇ
МОДЕРНІЗАЦІЇ**

12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право»

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Харків – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант:

доктор юридичних наук, професор **Задихайло Дмитро Вігольдович**, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, завідувач кафедри господарського права, член-кореспондент НАПрН України.

Офіційні опоненти:

- доктор юридичних наук, професор **Устименко Володимир Анатолійович**, Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова Національної академії наук України», директор, член-кореспондент НАН України, член-кореспондент НАПрН України;

- доктор юридичних наук, професор **Подцерковний Олег Петрович**, Національний університет «Одеська юридична академія», завідувач кафедри господарського права і процесу, член-кореспондент НАПрН України;

- доктор юридичних наук, професор **Беяневич Олена Анатоліївна**, Донецький національний університет імені Василя Стуса, професор кафедри цивільного права і процесу.

Захист відбудеться «20» вересня 2021 року о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.04 у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 84-а.

Автореферат розіслано «19» серпня 2021 року.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

О. Р. Дашковська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Господарське законодавство України, що формується й розвивається з 1991 року на засадах ринкової організації економічного життя країни, пройшло майже тридцятирічний шлях свого становлення. Варто вказати, що він був детермінований як усвідомленими програмними, так і реактивними за своїм характером зигзагами національної економічної політики, що зумовлювалося впливом різного роду внутрішніх і зовнішніх чинників. Однак можна констатувати, що з прийняттям у 2003 році Господарського кодексу України серед цих чинників найвпливовішою називають господарсько-правову доктрину, власне завдяки якій і стала можливою така кодифікацію, а господарське законодавство отримало ситемно-спрямований характер свого розвитку й направи подальшої модернізації. Разом із тим очевидним є факт низької ефективності функціонування національної економіки, однією з причин чого виступає, зокрема, і низька ефективність господарського законодавства як такого, адже його функція – забезпечення реалізації господарської діяльності у форматі економічної координації ринкового типу. Наведене дозволяє стверджувати, що об'єктами постійного наукового аналізу має стати ціла низка внутрішньо- і зовнішньосистемних впливових факторів, що, у свою чергу, визначають сучасний стан чинного господарського законодавства, а їх дія і інтенсивність залежать не тільки від волі кваліфікованого законодавця, а й від стану господарсько-правової доктрини, конституційно-правових імперативів, змісту економічної політики держави, процесів глобалізації, соціологізації, екологізації господарських відносин, актуалізації в їх складі безпекових компонентів і трансформацій, викликаних революційними технологічними досягненнями, тощо. Усе це актуалізує необхідність проведення ґрунтовного і всебічного аналізу господарського законодавства, його змісту, структури, ієрархії норм, систематизаційних процесів як щодо окремих типів господарських правовідносин, так і цілісного, системного феномену, що перебуває у постійній динаміці і під тиском суспільно-економічних і суспільно-політичних вимог.

Як уявляється, господарське законодавство як окремий цілісний об'єкт наукового дослідження, програмування і прогнозування не отримало необхідної уваги з боку представників господарсько-правової науки. Слід визнати, що масштаб, багатоаспектність і динаміка розвитку цього об'єкта ставлять під питання можливість його вичерпання в межах одного комплексного дослідження. Він має постійно перебувати в полі зору науковців, особливо на кожному новому етапі формування національного господарського законодавства. Представлене дослідження уособлює таку

спробу, а його проведення можливе завдяки використанню наукових досягнень усіх вітчизняних шкіл господарського права, що долучалися до створення національної господарсько-правової доктрини.

Теоретичну основу дослідження становлять переважно наукові праці й висновки провідних зарубіжних і вітчизняних фахівців, присвячені вивченню й аналізу проблем господарського законодавства. Так, для розвитку господарсько-правової доктрини важливе значення мають роботи таких учених-правників, як О. А. Беляєвич, О. М. Вінник, Д. В. Задохайло, Г. Л. Знаменський, І. Ф. Коваль, В. К. Мамутов, В. С. Мілаш, О. П. Подцерковний, В. В. Резнікова, А. В. Устименко, В. С. Щербина, О. В. Шаповалова. З огляду на це саме їх доробок становить загальнотеоретичну базу дисертації. Як уявляється, на сучасному етапі розвитку господарсько-правової науки актуальності набуває питання інтеграції праць згаданих науковців, що сприятиме оновленню національної господарсько-правової доктрини.

Нормативну й емпіричну базу складають міжнародно-правові договори, акти й угоди Світової організації торгівлі та інших міжнародних міждержавних організацій.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано на кафедрі господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Проблема, яка вирішується в дослідженні, відповідає науковому напрямку, що розробляє кафедра господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого в межах цільової комплексної програми «Правове забезпечення реалізації політики держави на пріоритетних напрямках економічного розвитку та у сфері екологічної безпеки» (державний реєстраційний номер 0111U999962). Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого від 25.12.2015 р. (протокол № 5).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є встановлення основних функціональних властивостей сучасного господарського законодавства України, тенденцій розвитку і підвищення його ефективності як цілісного суспільно-правового феномену.

Визначена мета зумовила постановку й вирішення таких завдань:

- дослідити історію розвитку законодавства України, розглянути основні етапи реформ у господарському законодавстві;
- охарактеризувати сучасний стан і тенденції розвитку господарського законодавства;
- з'ясувати характер впливу процесів економічної глобалізації й концентрації на зміст предмета господарського права України;
- окреслити коло господарсько-правових конструкцій як

універсального засобу розвитку господарського права, а також процес удосконалення законодавчої техніки господарсько-правового нормування;

- виявити адаптаційні процеси розвитку господарського законодавства України;

- описати стан кодифікаційних процесів у господарському законодавстві в контексті його модернізації;

- виокремити напрями господарсько-правової політики держави в сучасних економічних умовах і завдання удосконалення чинного господарського законодавства;

- встановити ступінь відповідності змісту господарського законодавства України принциповим положенням Концепції сталого розвитку;

- встановити проблематику економічної безпеки держави як об'єкта господарсько-правової політики, довести, що проблему економічної безпеки держави слід розглядати як об'єкт;

- визначити саморегульвну діяльність у сфері господарювання як важливий невід'ємний об'єкт законодавчої політики держави;

- виокремити макрооб'єкт – економічну систему у сфері правового й законодавчого регулювання;

- обґрунтувати існування взаємозв'язку між структуруванням сфери економічних відносин і систематизацією джерел господарського законодавства України;

- окреслити поняття «економічна система» і «економічне право» як інтеграційні об'єднання в сучасному структуруванні національного законодавства.

Об'єктом дослідження є архітектоніка, динаміка і напрями розвитку господарських відносин, правових форм їх реалізації і власне економічна й господарсько-правова політика держави у сфері господарювання.

Предметом дослідження є система господарського законодавства України як нормативно-правовий феномен і напрями його подальшого розвитку.

Методи дослідження. В основу методології покладено комплексний підхід до аналізу об'єкта й предмета дослідження, за якого використано широке коло загальнофілософських, загальнонаукових, спеціально-наукових і правових методів. Загальнофілософські засади дослідження представлені діалектичним методом, а також сучасними методологічними підходами – системно-структурним, історичним, діалектичним, синергетичним, формально-логічним, порівняльно-правовим.

Так, системно-структурний метод дозволив визначити особливості сучасної структури господарського законодавства, визначитися з системологічним *de lege ferenda* моделюванням системи

господарського законодавства.

Історичний метод був застосований для встановлення етапів розвитку сучасного господарського законодавства і з'ясування чинників його стану.

Діалектичний метод застосований при аналізі процесів у системі господарських відносин, їх взаємозв'язку із суміжними сферами правового регулювання і доведенні необхідності їх законодавчого забезпечення.

Визначені завдяки вказаним методам особливості правової природи господарських відносин зумовили необхідність застосування синергетичного підходу, адже він дав змогу сформулювати моделювання послідовності кодифікаційних робіт у господарському законодавстві.

Формально-логічний метод дозволив проаналізувати зміст чинного господарського законодавства України, з'ясуванні проблематики його законодавчої техніки у відповідних нормативно-правових актів.

Завдяки порівняльно-правовому методу проведено компаративний аналіз і вивчено особливості законодавчого регулювання господарських відносин у передових країнах світу.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першою комплексною кваліфікаційною науковою працею, в якій господарське законодавство України аналізується як комплексний господарсько-правовий об'єкт з позицій характеристики його сучасного стану, внутрішніх та зовнішніх тенденцій, що визначають напрямки його розвитку та завдань держави та суспільства щодо суттєвого підвищення його ефективності як інструмента впливу держави на сферу економічних відносин.

Основні результати дисертаційної роботи, які мають наукову новизну і виносяться на захист, конкретизуються в таких головних положеннях.

Уперше:

1) встановлено, що формування цивілізованого національного правового господарського порядку, а відтак і національного господарського законодавства має визначатися змістом узгодженої та суспільно-прийнятної наукової концепції саме національної моделі ринкової економіки в сучасних умовах. Відсутність такої затвердженої державою програмної концепції є одним з головних чинників існуючого хаотично-реактивного характеру формування господарського законодавства, наслідком чого, в свою чергу є втрата системності та ефективності законодавчого закріплення господарських відносин як у нормах Основного Закону, так і у нормах господарського та суміжних галузей законодавства України. Таким чином, розбудова проблематики господарсько-правового забезпечення ринкових

економічних відносин, а, відтак, і господарського законодавства позбавлена національного варіанта економіко-гносеологічного підґрунтя і є однією з найважливіших доктринальних проблем розвитку господарського права і законодавства України;

2) обґрунтовано, що в системі господарського законодавства відбуваються системно-структурні процеси його розвитку, логічно обумовлені сучасним станом сфери розвитку господарських відносин, що можуть бути комплексно репрезентовані наступними тенденціями:

а) розширенням сфери господарсько-правового регулювання шляхом комерціалізації сфер діяльності, що раніше існували по-за полем господарсько-правового нормативного регулювання, зокрема, діяльності в сфері космічних запусків вантажів, приватних медичних та приватних освітніх послуг, аутсорсингових послуг тощо;

б) спеціалізацією змісту господарсько-правового регулювання, наприклад, щодо відносин корпоративних, інноваційних, зовнішньоекономічних, електронної комерції тощо, що створюють окремі сегменти в законодавчому забезпеченні господарської діяльності;

в) процесом подальшого поглиблення змісту господарсько-правової врегульованості господарських відносин, що призводять до створення та виділення нових інститутів в господарському законодавстві, зокрема, корпоративного права, права забезпечення функціонування ринків фінансових послуг, відносин неплатоспроможності та банкрутства тощо;

г) процесами внутрішньої та зовнішньої реструктуризації та інтеграції нормативного матеріалу зі створенням та формуванням нових змістовних інститутів та підгалузей законодавства, зокрема в сферах екологічного господарювання, інноваційного інвестування тощо;

д) процесами подальшої кодифікації господарського законодавства, що відбувається як в номінально-визначених формах (Кодекс процедур банкрутства), так і в номінально не кодифікованому форматі, зокрема в формі предметно виокремлених та змістовно-узагальнених Законах країни, наприклад як: «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про телекомунікації», «Про банки і банківську діяльність», «Про інноваційну діяльність», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про ринок електричної енергії». На сучасному етапі розвитку господарського законодавства процес його кодифікації органічно включає в себе також і проблему рекодифікації чинного Господарського кодексу України;

3) встановлено, що характер сучасного господарського законодавства України, його аутентичність та місце в системі права та

законодавства може бути репрезентовано, враховуючи наступні його сутнісні властивості, а саме:

а) комбінування приватних і публічних інтересів в напрямі функціонування цілісних господарсько-правових механізмів як процес інтеграції різнорідного за правовою природою нормативного матеріалу, об'єднаного метою створення комплексного і цілісного та ефективного правового режиму здійснення господарської діяльності. Синергія об'єднання організаційно-господарських та господарсько-виробничих засобів правового регулювання щодо діяльності суб'єкта господарювання є ключовим чинником феномену господарсько-правового регулювання, основним завданням якого є створення єдиного синтетичного правового механізму гармонізації публічних та приватних економічних суспільних інтересів в сфері господарювання;

б) ключовим об'єктом господарсько-правового регулювання є власне господарська діяльність суб'єкта, але узята в системі координат функціонування ринку як визначеної форми економічної координації як системи відносин, в якій сфокусовано увагу на діяльності суб'єкта господарювання, узятої в контексті цілої низки типів господарсько-правових відносин, що виникають водночас, зокрема, із контрагентами, інвесторами, споживачами, суб'єктами організаційно-господарських повноважень в режимі свободи підприємництва, свободи конкуренції, свободи ціноутворення та економічного плюралізму;

в) наявність прямого зв'язку з економічною політикою держави, де господарсько-правові засоби впливу на сферу господарювання виступають основним інструментальним арсеналом досягнення цілей економічної політики в умовах правової держави. Господарсько-правовий інструментар в цьому контексті має забезпечити високу трансформаційну властивість перетворення економічних завдань у правові форми реалізації господарських відносин;

г) об'єктом правового впливу з боку держави можуть виступати як безпосередня господарська діяльність суб'єкта господарювання, так і макроекономічні умови функціонування ринків товарів та послуг в загальнонаціональному, секторально-галузевому та територіальному вимірах;

д) суттєвий розрив між змістом сучасних господарських відносин та динамікою їх реального правового забезпечення як в плані удосконалення чинних законодавчих актів, так і в плані подолання численних та інших дефектів в законодавчому регулюванні, що не отримали предметного забезпечення;

4) доведено, що економічна система – це складний комплекс суспільних виробничих відносин, що забезпечують економічну діяльність на

визначених засадах координації між її суб'єктами та учасниками з метою забезпечення публічних та приватних інтересів. Економічна система як цілісний комплекс економічних відносин має виступати, відповідно, як цілісний об'єкт правового регулювання, що притаманний будь-якій системі, що логічно передбачає її функціонування як результату взаємодії усіх її елементів. В той же час в умовах існуючого розподілу на окремі галузі права та законодавства проблемою є забезпечення системного функціонування права по відношенню до сфери економічних відносин як таких. Серед них є як гомогенні (за приватно-правовою або публічно-правовою природою), а саме: цивільне, фінансове право, так і комплексні (господарське, аграрне, екологічне (природоресурсне) право). Однак, як показує проведене дослідження, економічне право як самостійна синтетична категорія практично не сформоване, що особливо актуально на тлі зростаючої ваги економічної сфери як цілісного об'єкта соціального управління, зокрема для: 1) проведення єдиної економічної політики держави; 2) здійснення макроекономічного державного регулювання; 3) з'ясування зовнішніх впливів на національну економіку в процесі реалізації економічної політики іншими державами, міжнародними економічними організаціями, впливу кон'юнктури зовнішніх ринків; 4) розробки, а також запровадження універсальних критеріїв визнання успішності економічного розвитку, зокрема, щодо забезпечення інноваційного його характеру, запровадження альтернативної енергетики як домінуючого джерела енергії, здійснення структурної перебудови національної економіки, подолання депресивності та економічної деградації регіонів тощо.

На користь виокремлення економічного права – говорить і:

- наявність хоча і фрагментарного, але загального за характером конституційно-правового регулювання економічних відносин;
- фіксація загально-правових економічних цінностей – об'єктів конституційно-правового регулювання (економічна безпека, економічна багатоманітність тощо);
- існування в тексті Конституції України чіткого загальноекономічного підходу, що зокрема застосований до викладення змісту компетенції Вищих органів державної влади, зокрема:

а) Верховна Рада України щодо об'єктів законодавчого регулювання, названих у ст. 92 Конституції України, а саме: використання природних ресурсів, виключної (морської) економічної зони, континентального шельфу, освоєння космічного простору, організації та експлуатації енергосистем, транспорту і зв'язку, правовий режим власності, правові засади і гарантії підприємництва, правила конкуренції та норми антимонопольного регулювання, засади зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної діяльності, митної справи тощо;

б) Кабінет Міністрів України – повноваження Уряду щодо забезпечення функціонування економічної системи, перелічені у ст. 116 Конституції України, наприклад, щодо, розроблення і здійснення загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального і культурного розвитку України, забезпечення рівних умов розвитку всіх форм власності; здійснення управління об'єктами державної власності відповідно до закону;

в) загальноекономічна за змістом та характером компетенція окремих органів державної влади таких, як НБУ, АМКУ тощо;

5) доведено необхідність здійснення в процесі законодавчої діяльності міжгалузевої інтеграції нормативного матеріалу в межах комплексу «Економічне право», як механізму узгодження державою господарсько-правового, податково-правового, ресурсно-правового, міжнародно-правового аспектів функціонування економіки з метою забезпечення збалансованого, системно-узгодженого та ефективного законодавчого регулювання економічних відносин як таких, що має відповідати завданням розбудови та функціонування ефективної, конкурентоспроможної та соціально орієнтованої національної економіки, що є комплексним, але цілісним об'єктом законодавчого регулювання. Для цього має бути усунута галузева «автономія» цілей та завдань правового регулювання економічних відносин, змістовно узгоджені між собою основні напрями економічної політики держави та сформована єдина класифікація та система правових засобів впливу на економічні відносини, в першу чергу – господарсько-правові. Зазначені підходи передбачають створення інтегрованої ланки в системі законодавства України – економічного права та відповідного структурування законодавчої діяльності в межах Верховної Ради України;

б) встановлено, що принциповим недоліком сучасного господарського законодавства в частині його структурування та ефективності слід визначити низький рівень – конституційно-правового забезпечення змісту нормативно-правового регулювання господарських відносин в Україні. Слід констатувати неприпустимо слабкий системно-структурний зв'язок між нормами конституційно-правового та нормами суто господарсько-правового регулювання, численні прогалини конституційно-правового закріплення, зокрема таких важливих для сфери господарської діяльності типів правовідносин, як програмна діяльність держави, підстави та засоби державного регулювання, антикризові господарські повноваження держави, конституційна суб'єктність учасників господарських відносин, публічно-приватне партнерство, спеціальні режими господарювання, свобода підприємництва суб'єктів господарювання – юридичних осіб, корпоративні та інвестиційні права в сфері господарювання, особливості функціонування

державного сектору економіки, питання забезпечення економічної безпеки, феномен економічної влади та механізм її розподілу в національній економічній системі, економічне народовладдя тощо;

7) встановлено, що розширення предмета господарського права відбувається по п'яти основних напрямках щодо: 1) комерціалізації сфер, що раніше не були комерціалізовані, як процес експансії господарського права в інші галузі; 2) новостворених галузей економіки внаслідок розвитку науково-технічної діяльності, а з ними і створення нових видів послуг, товарів, тобто формування нових ринків в цілому; 3) ускладнення системи організаційно-господарського супроводження господарської діяльності; 4) за рахунок нових правових форм реалізації господарської діяльності (ігровий бізнес, зелений туризм тощо); 5) широкого кола відносин, що регулюються на підставі принципу свободи договору та свободи підприємництва, регулювання яких можливе із застосуванням принципів аналогії права та аналогії закону (аутсорсингові відносини у господарській діяльності, внутрішньогосподарські відносини тощо). Це визначає зміст процесів структурування та оптимізації законодавчої діяльності держави в сфері господарювання, а також, структурування напрямів господарсько-правових наукових досліджень;

8) аргументовано, що необхідність посиленого забезпечення базових принципів ринкової економіки шляхом надання принципам як окремому правовому засобу, особливого юридичного значення через законодавчу фіксацію кола принципів господарювання, принципів господарського права й законодавства та забезпечення їх ролі підвищеною юридичною силою. Забезпечення та розвиток системних властивостей господарського законодавства України можливе, зокрема, за рахунок максимального використання ролі принципів у господарсько-правовому регулюванні.

Відтак, проблемою залишається питання змісту, співвідношення та конкуренції принципів в господарсько-правовому регулюванні, їх суспільно-економічна та юридико-технічна обґрунтованість, інструментальні властивості по відношенню до господарсько-правового регулювання як такого. Важливим є розмежування принципів господарювання та принципів господарського права в господарському законодавстві України;

9) виявлено, що ключовою проблемою розвитку господарського законодавства залишається процес подальшого формування та систематизації норм в сфері правового забезпечення процесів та засобів державного впливу на зміст та спрямованість економічної активності, зокрема, в напрямі її предметного стимулювання. В контексті процесів глобалізації, інноватизації та екологізації сфери господарювання, слід констатувати гостру необхідність створення спеціальних господарсько-правових доктрин та моделей спеціальних

режимів господарювання, а також окремих засобів та механізмів організаційно-господарського впливу на економічну діяльність в зазначених умовах з посиленням публічним інтересом. Такі спеціальні правові режими господарювання особливо затребувані у контексті реалізації публічно значимих проектів економічного, екологічного, регіонального, безпекового, інноваційного характеру тощо;

10) обґрунтовано, що поступове фрагментарне формування господарсько-правових засобів подолання олігархізації в національній економіці господарсько-правовими засобами є позитивним, проте поки що малоефективним процесом, який має бути інтенсифікованим шляхом формування ефективного правового господарського порядку, формування кола неконсолідованих джерел економічної влади з метою створення системи її балансування в масштабі національної економічної системи, деталізації правових форм економічної концентрації та критеріїв визначення монопольного становища на ринку, визначення особливого правового порядку створення та припинення відповідних господарських організацій, встановленням вимог прозорості інвестиційних відносин та відносин між асоційованими підприємствами тощо. Важливим напрямом законодавчого забезпечення законності в сфері господарювання залишається необхідність створення сутнісних перешкод процесам трансформацій економічної влади у політичну та інформаційну влади відповідних суспільних систем;

11) доведено, що основним завданням державної законодавчої політики має стати перманентна підтримка законодавства у ефективному стані, як за змістом та спрямованістю, так і, включаючи рівень законодавчої техніки, шляхом оперативного внесення необхідних змін та доповнень, розробку нових редакцій нормативно-правових актів, та на кінець – їх кодифікацій. Така мета потребує створення інституційної постійно діючої системи підтримання ефективності господарського законодавства України, що має включати в себе прогнозування та програмування в законодавчій сфері, організацію законотворчої роботи, включаючи інституалізацію нормотворчої діяльності на товарно-грошових засадах, як виду творчої діяльності, інституалізацію експертного компоненту супроводження законотворчої діяльності тощо. Даний механізм має включати в себе як державний компонент забезпечення нормотворчого процесу законодавчої та виконавчої гілок державної влади, так і компоненти науково-освітньої та громадсько-політичних сегментів суспільної активності.

За методологією цей механізм має включати в себе фази прогнозування динаміки та якісних змін в змісті економічних процесів; встановлення основних національних економічних інтересів та їх балансів, а також умов ефективності «нової економічної моделі»;

формування господарсько-правової та законодавчої політики держави; практичне удосконалення господарського законодавства України; оцінка практичної його ефективності; подальша модернізація змісту законодавства;

12) доведено, що завданнями сучасної господарсько-правової та законодавчої політики держави є забезпечення методології саме секторального законотворчого забезпечення, що має включати в себе нормативно-правову врегульованість наступних структурних ланок: 1) в обов'язковому порядку сформовану галузеву політику держави з відповідним юридичним закріпленням; 2) відповідну Державну програму галузевого розвитку з обов'язковим компонентом – законодавчими пропозиціями; 3) гармонізований з Господарським кодексом України та вичерпний базовий Закон України, в тому числі у вигляді кодифікованого акта, що вносить правові засади господарювання, а також запроваджує правовий механізм організаційно-господарського впливу на відповідного типу сегментну господарську діяльність; 4) створення спеціального суб'єкта організаційно-господарських повноважень держави в даному секторі; 5) законодавче закріплення, реалізація та імплементація в інструментальну складову правового механізму кола найбільш відповідних та адресних засобів організаційно-господарського впливу на галузеву, секторальну сферу господарювання; 6) інтеграція названих елементів до цілісного галузевого правового механізму організаційно-господарського впливу з метою отримання синергетичного управлінського ефекту адекватного суспільно-політично узгодженій моделі ефективного господарювання в галузі чи сегменті національної економіки. Разом з тим, будь-яка модель ефективного господарювання на рівні суспільно-економічної аксіології має включати в себе обов'язкове урахування вимог забезпечення економічної безпеки, охорони довкілля, енерго та ресурсозбереження, стимулювання інноваційного розвитку виробничої бази галузі, зростання ролі людського капіталу, впровадження засад саморегульованої діяльності учасників ринку, запровадження у сферу господарювання підстав та форм корпоративної соціальної відповідальності тощо.

13) встановлено, що системологія господарського законодавства вбачається на засадах, по-перше, чинного Господарського кодексу України як першооснови чи вищої ланки законодавчого забезпечення господарювання; по-друге, другу ланку кодифікації процесів повинні скласти функціональні кодекси – інвестиційний, інноваційний, з процедур банкрутства тощо (яскравою ілюстрацією доцільності відповідної моделі є вже діючий Кодекс України з процедур банкрутства; а також розробка проекту Інноваційного кодексу України); по-третє, це секторальні кодифікації – електроенергетична, телекомунікаційна, банківська тощо. Звісно, наукові напрацювання у цьому напрямі вже розпочаті, адже

існують концептуальні пропозиції щодо створення Інвестиційного кодексу України, Інноваційного кодексу України тощо.

Подальша суспільно-правова актуалізація законодавчого врегулювання все більшої кількості сфер господарювання не може бути реалізованою в межах одного Господарського кодексу України. Галузеві і сегментарні господарсько-правові кодифікації законодавства України є магістральними напрямками подальшого розвитку господарського законодавства, що мають забезпечити системність господарсько-правового впливу на суспільно-економічні відносини; уніфікацію господарсько-правових засобів та принципів правового впливу; спеціалізацію правового регулювання господарської діяльності на секторальному рівні; ефективність правового впливу та правозастосовчої практики. За своїм змістом галузеві та сегментарні кодифікаційні розробки мають знайти адекватні сучасному стану зазначених секторів унікальні конфігурації поєднання приватних і публічних, коротко- й довгострокових, тактичних і стратегічних, комерційних і некомерційних інтересів, що виникають із приводу функціонування такого ринку і якими мотивуються учасники відповідних відносин. Зазначені кодифікації сукупно мають забезпечити досягнення цілей національної економічної політики держави та сформулювати засади цілісного та ефективного правового господарського порядку;

14) доведено, що необхідною є організаційна інституалізація адаптаційного механізму в системі національної законотворчої діяльності, що має стати її постійною складовою. Це передусім потрібно і для кваліфікованого методологічно забезпеченого процесу розвитку економіки в цілому і окремих її секторів через формування відповідних сегментів «адаптаційного» господарського законодавства України. Процеси адаптації вітчизняного господарського законодавства до більш досконалих стандартів господарсько-правового регулювання розвинутих країн, зокрема Заходу, мають співвідноситися з реальним станом розвитку господарських відносин в Україні, а також сприяти реалізації регулятивно-динамічної функції господарського права, шляхом створення перспективних, «на виріст» правових форм реалізації господарських відносин, що активно розвиваються, або розвиток яких активно стимулюється державою. Разом з тим, не можуть запроваджуватися конструкції, які зависають у цілковитому вакуумі суспільно-економічних відносин. Здійснення вибору еталону адаптації, передбачає встановлення спорідненості моделей розвитку відповідного сегмента ринкової економіки та типу державного регулювання економічних (господарських) відносин. Відповідно необхідною є концептуальна (стратегічна) визначеність держави щодо змісту і напрямів розвитку відповідного

власного сектора національної економіки. Враховуючи все це, методологією розробки концептуальних документів держави має відбуватись із обов'язковою вказівкою на ту модель економічних відносин, що є для нас референтною. Адаптація повинна стати не тільки елементом законотворчого процесу, а й складовою господарсько-правової політики. Отож, усі дослідження у сфері господарського права повинні як один з елементів мети включати встановлення доцільності запозичення тих чи інших зарубіжних конструкцій чи механізмів, рівня їх життєздатності й перспективності інтеграції до національної правової системи координат;

15) встановлено, що саме для вирішення завдань формування нормативно-правового забезпечення, сучасної економіки необхідно створення спеціальної інфраструктури науково-експертного та нормопроектного забезпечення, включаючи ланки моніторингу та вдосконалення шляхом створення Спеціальної організації з моніторингу стану і перспектив розвитку суспільних відносин (у тому числі господарських), аналізу реальної ефективності чинного законодавчого регулювання та розробки законотворчих інновацій. Алгоритм діяльності такої організації мав би бути сфокусованим на:

- 1) виявленні повноти законотворчого регулювання по усіх сферах господарювання;
- 2) встановленні ступеня відповідності норм та відносин, що регулюються;
- 3) встановленні закономірностей та тенденцій законодавчого регулювання у відповідності з вимогою ефективного правового господарського порядку;
- 4) визначенні наявності та обґрунтованості законодавчої політики у даній сфері;
- 5) визначенні стану законодавчої техніки, що застосовується;
- 6) моделюванні розвитку законотворчого процесу та здійсненні систематизації та кодифікації законодавчого регулювання.

Таким чином, відповідний орган повинен бути структурований не тільки за галузевою ознакою, але й за об'єктним принципом (наприклад, проблема штучного інтелекту, економічна безпека, екологічне господарювання тощо).

Удосконалено:

- 1) положення про те, що проблеми структурування сучасної національної економіки, узяті в динаміці економічного розвитку та процесів подальшого формування та удосконалення ринкових механізмів в напрямку відповідності до вимог четвертої промислової революції, ставлять питання розробки стратегії економічного розвитку, що мають

базуватися на послідовному та поетапному науковому прогнозуванні розвитку найбільш значимих сфер господарсько-правового забезпечення. Динаміка структурних змін у реальній економіці водночас є чинником структурних змін в системі відносин предмета господарського права та господарського законодавства України і, зокрема в системі суб'єктів організаційно-господарських повноважень та в господарсько-правовій інструментальній базі засобів впливу на господарську діяльність, що логічно та мають бути орієнтовані на забезпечення функціонування ефективної моделі національної ринкової економіки, на кожному з зазначених етапів економічного розвитку. Відтак, процес формування сучасного господарського законодавства України має отримати потужний прогностичний компонент своєї методології, актуальність якого є беззаперечною. Відповідно і завдання господарсько-правової політики держави мають формувати не тільки навколо забезпечення базових принципів господарювання та господарського права, але й у прагматичному контексті – навколо забезпечення умов ефективного функціонування національної економіки, що відповідають характеру сучасного етапу економічного розвитку. В цьому контексті господарсько-правова політика держави має ґрунтуватися на потужних власних прогностичних дослідженнях, та прогностичних дослідженнях економічної науки, а також на розробленій методології перспективного моделювання функціонування ефективних ринків та їх законодавчого забезпечення;

2) підхід до розуміння про те, що усвідомлення існуючого стану екологічної ситуації призводить до висновку, що Концепція сталого розвитку – це безальтернативний шлях для національного та міжнародного законодавства. Її реалізація в межах спеціально створених економіко-правових умов має стати механізмом одночасної реалізації екологічних і економічних інтересів, зокрема, в сфері виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг природоохоронного призначення, а також шляхом створення та запровадження екологічних інновацій. Впровадження останніх не тільки на законодавчому рівні, а й на рівні комплексних цільових завдань, стратегій, урядових та місцевих нормативних актів, які стануть основою цільових трансформацій не тільки змісту законодавства, як такого, але також і діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування та функціонування економічної системи в цілому. Фактично, основні засади Концепції сталого розвитку, що пов'язані з господарською діяльністю, відповідно формують новий шлях реформування економіко-правового механізму господарювання в напрямі широкого запровадження екологічного господарювання, екологізації та відповідно спрямованої технологізації економічної діяльності як такої;

3) обґрунтування того, що незмінним пріоритетом для господарсько-правового регулювання має залишитись – свобода підприємства, сфера автономії суб'єкта господарювання від системи організаційно-господарського впливу тощо. Це особливо важливо з огляду на комплексний характер господарсько-правового регулювання, його кінцеву мету оптимізувати співвідношення публічних та приватних інтересів щодо господарської діяльності. Відтак, констатуєчи комплексний характер господарського права, необхідно залишити в полі зору вихідні правові цінності, навколо яких власне і відбувається, як практична господарська діяльність, так і формуються механізми та засоби її правового регулювання. В даному контексті – ринкова економіка не функціонує без автономії суб'єкта господарювання, без свободи господарської діяльності, конкуренції та свободи договору.

Таким чином, виникає системна потреба у моніторингу та забезпеченні суспільно-необхідного діапазону можливостей в економічній поведінці суб'єктів господарювання по-при різноманітні конфігурації публічних інтересів щодо такої поведінки. Такий моніторинг та механізм потребує постійної змістовної корекції нормотворчого процесу, а відтак має набути інституціалізованої форми. В цьому контексті, як уявляється, доцільно ставити питання про піднесення на новий політико-правовий рівень функцій регуляторної політики держави та механізмів її забезпечення. В цьому сенсі, потенційно великого значення набула регуляторна політика держави, що має механізм власної реалізації за допомогою відповідного органу державної виконавчої влади та методології забезпечення регуляторного впливу з метою збереження «дружного» правового середовища для суб'єктів господарювання.

Виникає принципова необхідність розширення сфери регуляторної політики держави в системі господарського законодавства, а саме – в частині змісту Законів України, зокрема, на стадії законотворчої діяльності Верховної Ради України, а не тільки створення та змісту підзаконних нормативних актів як це має місце зараз. Свобода підприємництва та захист законних інтересів підприємців мають бути забезпечені вже на стадіях законотворчого процесу шляхом поширення механізму реалізації регуляторної політики держави на зміст правової урегульованості об'єктів законодавчого регулювання сфери господарювання у відповідності до ст. 92 Конституції України;

4) обґрунтування того, що в якості першочергового завдання розвитку господарського законодавства України, слід визначити необхідність посиленого ефективного та системного забезпечення цілей та чіткого визначення об'єктів економічної безпеки держави господарсько-правовими засобами. Необхідність розробки спеціальних

засобів забезпечення економічної безпеки актуалізовано питаннями зовнішньої агресії та ситуацією жорсткого економічного протистояння у глобальному вимірі. Проблема економічної безпеки має бути визначена самостійною підставою створення кола спеціальних господарсько-правових засобів її забезпечення, в тому числі в інвестиційному, інноваційному, оборонно-промисловому, інфраструктурному, енергетичному та інших аспектах. Фактично мова йде про окремий міждисциплінарний інститут господарського законодавства, що має бути комплексно сформованим, а відповідно безпекова політика держави має визначати особливості правових режимів функціонування широкого кола видів господарських відносин;

5) встановлення того, що реорганізація державних та комунальних установ у організаційну форму підприємства, зокрема, державного або комунального некомерційного підприємства, також вибір лікаря пацієнтом та укладання з ним договору, оплата за відповідним договором, яка вже прямо прив'язана до медичної послуги, свідчить про утворення системи відносин некомерційного господарювання у медичній сфері;

б) положення щодо того, що негативні суспільно-економічні та суспільно-політичні особливості національного суспільного середовища функціонування господарського законодавства України на стадіях як законотворчості, так і правозастосування, здійснюють власний самостійний деформуєчий вплив на спроможність цього законодавства досягати цілей регулювання, а також на рівень його ефективності. Відтак, організація законодавчої діяльності потребує обов'язкового врахування корупційних, владно-економічних та кримінально-економічних суспільних деформацій. Процес нормотворення в сфері господарювання має обов'язково враховувати соціологічний та кримінологічний аспект правозастосування, необхідність здійснення девіаційного прогнозу поведінки учасників господарських правовідносин, в процесі нормативного моделювання;

7) обґрунтування того, що особливого значення в процесі розвитку господарського законодавства України набуває проблема саморегулювання діяльності суб'єктів господарювання як альтернатива державному регулюванню, як один з трендів розвитку господарського законодавства, і як інструмент розбудови сучасних, конкурентних, економічних відносин. Подальший розвиток законодавства про саморегульовану діяльність вимагає визначення: соціоекономічних умов її запровадження в різних сегментах сфери господарювання та для різних за типом суб'єктів господарської діяльності; необхідність детального нормативно-правового забезпечення організаційно-господарських

механізмів функціонування саморегульованих організацій – як господарської організації та водночас як суб'єкта організаційно-господарських повноважень; стимулювання їх активності до рівня, що є передумовою делегування їм окремих організаційно-господарських повноважень з боку відповідних органів держави. Розвиток саморегулювальної діяльності в національній економіці та її сучасне господарсько-правове забезпечення створює новий тип організаційно-господарських відносин, що репрезентують зміст процесів економічної діяльності;

8) обґрунтування того, що розвиток та поглиблення функціонального навантаження на інститут саморегулювальних організацій як елемента правового господарського порядку є безперечним трендом розвитку організаційно-господарських відносин в національно-економічній системі, а відтак зусилля законодавця мають буди свідомо акцентовані на розвитку відповідної законодавчої бази, зважаючи на те, що суспільно-економічна потреба в цьому назріла.

Механізм саморегулювання господарської діяльності мають отримати детальне законодавче врегулювання, в тому числі і з мотивів ефективної регуляторної політики держави. Відтак, перед законодавцем стоїть невідкладне завдання створення правових основ заснування та функціонування саморегулювальних організацій, що мають бути визначені у Господарському кодексі України у окремому, присвяченому саме цьому питанню, розділі, в якому мають міститися, зокрема, правові умови створення та організаційно-правова форма саморегулювальних організацій, підстав та процедур делегування державою власних повноважень цим організаціям, скасування цього делегування, створення спеціальних фондів, нормотворча діяльність тощо. На базі норм Господарського кодексу України має бути створено спеціальне законодавство України про функціонування саморегулювальних організацій у різноманітних сферах господарювання.

Набули подальшого розвитку:

1) положення про те, що саме термінологія – найважливіший компонент законодавчого регулювання, що уніфікує і систематизує його регулятивний вплив. Господарсько-правова термінологія може бути визначена як система господарсько-правових термінів, кожен з яких слугує одиницею юридичного тексту нормативно-правового наповнення, є словом або словосполученням, яке виступає узагальненим найменуванням певного правового поняття у сфері господарювання чи у будь-якій іншій сфері або поняття, яке є не правовим, але у результаті функціонування у сфері правового регулювання набуває специфічних змістовних відтінків, вводиться в обіг юридичною наукою або

законодавцем, характеризується емоційною нейтральністю та функціональною стійкістю. Сучасною особливістю термінології господарсько-правової науки та господарського законодавства України є необхідність одночасного приведення її у відповідність до чинних ринкових економічних відносин, адаптації до відповідної термінології в розвинутих зарубіжних країнах та врахування наростаючої динаміки в подальшому розвитку законодавчого регулювання господарських відносин.

До підвищення рівня якості термінології вітчизняного господарського законодавства можна віднести наступні завдання: формування термінологічного апарату господарського законодавства та сприяння його подальшому розвитку та удосконаленню в напрямі уніфікації та спеціалізації господарсько-правових термінів та правил; формування системно-структурної організації господарсько-правових термінів з визначенням їх співвідношення; визначення міжгалузевого рівня кодифікації змісту та сфери застосування термінів; визначення внутрішньогалузевого рівня; приведення у відповідність до конституційно-господарського рівня співвідношення понятійних апаратів; запровадження термінологічно-мовної експертизи господарських нормативно-правових актів;

2) положення про те, що у сучасних умовах ринкової економіки структура економічного простору суттєво ускладнилась внаслідок суперечливої дії сукупності багатьох чинників. У зв'язку із чим, класифікацію сегментів національної економічної системи можна репрезентувати у наступному вигляді:

- на внутрішні (регіональний розподіл, рівень інституційної впорядкованості економічної системи, рівень її відкритості), та зовнішні (глобалізація, діяльність транснаціональних корпорацій та міжнародних економічних інститутів), а також проміжні фактори (структура національної економіки, рівень розвитку інформаційних та телекомунікаційних мереж), враховуючи їх співвідношення та взаємний вплив на різних етапах розвитку економічного простору;

- макрорівень (рівень агрегативних показників стану економічної системи в масштабах світового господарства, національного господарства країни, секторів економіки) та мікрорівень (рівень розгляду економічних відносин в масштабах її окремих правовідносин між суб'єктами);

- предметного чи інституційного (галузі, сектори, кластери) та функціонального (що забезпечують умови функціонування ринку, наприклад, інвестиційного, інноваційного тощо);

- організаційно-господарські та внутрішньогосподарські відносини;

- національного капіталу (національний товаровиробник, казенне підприємство, державне комерційне підприємство тощо) та іноземного капіталу (іноземний інвестор, транснаціональні корпорації тощо);

- стійкі (машинобудування, електроенергетичний комплекс тощо) та комплексні чи стикові (екологічне підприємництво, інноваційне інвестування тощо) тощо.

Зазначена класифікація сегментів національної економіки свідчить про те, що у сучасних умовах значно підвищилась роль неекономічних, у тому числі інституційних, чинників економічного розвитку. Тому постає нагальна потреба у розширенні категоріального ряду у систематизації економічних відносин та встановлення ключового критерію систематизації економічних елементів, щодо якого можливе упорядковане систематизування національного господарського законодавства для регулювання останніх.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що теоретичні положення, пропозиції, висновки й практичні рекомендації, сформульовані в дисертації, можуть бути використані: у науково-дослідній роботі – для подальших досліджень проблематики розвитку господарського законодавства України; у правотворчій діяльності – при спрямуванні відповідних законодавчих ініціатив і вдосконаленні чинного законодавства України, у тому числі і розгортання кодифікаційних та рекодифікаційних робіт; під час проведення правової експертизи нормативно-правових актів і їх проєктів, а також розробці національних стратегій розвитку господарських відносин у національній економіці України; у правозастосовній діяльності – для вдосконалення національної судової практики; у навчальному процесі – при підготовці підручників і навчальних посібників із дисциплін «Господарське право».

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення і висновки дисертації обговорювалися на засіданнях кафедри господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, міжнародних і всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах, зокрема: Науково-практичній конференції «Актуальні питання цивільного та господарського права» (м. Полтава, 24 груд. 2015 року), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Міжгалузеві зв'язки цивільного, господарського та трудового права» (м. Кривий Ріг, 28 верес. 2017 р.); Круглому столі «Основні тенденції розвитку цивілістики, конституційного, господарського та міжнародного права» (м. Кривий Ріг, 27 жовт. 2017 р.); Challenges of modernization if legal education in Ukraine and EU countries: Scientific and pedagogic internship: Internship proceedings, December 3–14, 2018., Круглий стіл «Актуальні проблеми господарського права і процесу»

(м. Київ, 9 лист. 2018 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Модернізація законодавства та правозастосування: вимоги часу» (м. Київ, 12-6 грудня 2018 року), Міжнародній науково-практичній конференції «Підсумки розвитку наукової думки: 2018» (м. Івано-Франківськ, 5 груд. 2018 р.), Круглому столі «Завдання господарсько-правової політики держави в умовах четвертої промислової революції», (м. Харків, 20 бер. 2019 року), Круглому столі «Перші наукові читання пам'яті академіка В. К. Мамутова» (8 лют. 2019 р., м.Київ), Круглому столі «Завдання господарсько-правової політики держави в умовах четвертої промислової революції» (м.Харків, 20 берез. 2019 р.), Круглому столі «Другі наукові читання пам'яті академіка В. К. Мамутова» (3 лип. 2020 р., м.Київ), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Теорія та практика сучасної юриспруденції (м.Харків, 1 листоп. 2019 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми та стан дотримання і захисту прав людини в Україні» (м. Львів, 14–15 серп. 2020 р.), Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «П'ятдесяті економіко-правові дискусії» (м. Львів, 25 вер. 2020 р.), Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених «Проблеми та перспективи сучасної науки та освіти» (Львів, 15-16 серп. 2020 р.).

Публікації. Основні результати дисертації знайшли своє відображення у 45 наукових працях, а саме: 1 монографії, 28 наукових статтях, опублікованих у фахових наукових виданнях України та виданнях інших держав, а також у тезах та матеріалах 16 наукових доповідей на міжнародних, всеукраїнських та регіональних наукових та науково-практичних заходах.

Структура та обсяг дисертації обумовлені предметом, метою й завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, які містять 18 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатку. Загальний обсяг дисертації – 433 сторінки, з яких основного тексту – 399 сторінок, список використаних джерел (332 найменування) – на 28 сторінках, 1 додаток – на 5 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, вказано на зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, а також його методологічну основу, розкрито наукову новизну, теоретичне й практичне значення отриманих результатів, наведено відомості про апробацію матеріалів, її структуру і

обсяг.

Розділ 1 «Етапи розвитку господарського законодавства України: завдання, особливості та результати» складається з трьох підрозділів, в яких розглянуто історію господарського законодавства та здійснено порівняння національного господарського законодавства із законодавством іноземних країн (Японії, Китаю, Німеччини, Сербії, США, Естонії, Бразилії, Мексики, Іспанії, Португалії, Нідерландів, Словаччини, Франції, Латвії, Туреччини).

У підрозділі 1.1 *«Основні історичні етапи становлення господарського законодавства»* досліджено процес становлення та еволюційного розвитку законодавства у сфері господарювання за період незалежності з огляду на формування ринкових механізмів функціонування національної економіки.

Підрозділ 1.2 *«Основні етапи реформування господарського законодавства України ринкового періоду»* присвячено аналізу господарського законодавства за період незалежної України. Вивчено сучасний стан останнього та процес зближення українського законодавства із сучасною європейською економічною системою права обумовлюватиме розвиток підприємницької, зовнішньоекономічної, торгівельної, науково-технічної діяльності і інших видів у відповідності до встановлених стандартів. Окреслені тенденції розвитку господарського законодавства в майбутньому.

Пункт 1. 2. 1. *«Становлення господарського законодавства України на початковому етапі її незалежності»* присвячено розгляду господарського законодавства у період процесу вдосконалення здійснених реформ з 24 серпня 1991 року по 1993 рік. Доведено, що саме в цей період часу було створення правового механізму економічної координації між суб'єктами господарювання ринкового типу, а також розроблення науково обґрунтованої соціально-економічної політики, тобто програми стратегічних і тактичних дій держави, а також створення перших вихідних законів, а з ними і інститутів ринкової економіки по різноманітним напрямкам господарювання (останні перелічені) та загальним ключовим питанням функціонування господарських відносин.

Пункт 1. 2. 2. *«Розвиток господарського законодавства на другому етапі вітчизняних економічних реформ»* присвячено з'ясуванню сутності господарського законодавства у період процесу вдосконалення здійснених реформ 1993-1994 рр.. Встановлено, що однією з головних причин удосконалення національного законодавства є початок процедури інтеграції України до світового співтовариства, а саме до Світової організації торгівлі у 1993 році, де саме особливої актуальності набуває проблема гармонізації української нормативної бази стосовно правових систем інших країн, у цьому контексті важливе місце посідало питання

уніфікації підходів до регулювання саме господарських відносин. Здійснено аналіз даного етапу розвитку господарського законодавства України як фокусуємого аспекту, розглянуто передумови процесу його кодифікації та напрямів поточної модернізації його змісту.

Пункт 1. 2. 3. *«Сучасний етап розвитку господарського законодавства України: його систематизація»* присвячено розгляду господарського законодавства у період процесу вдосконалення здійснених реформ у кінці ХХ – перше десятиліття ХХІ ст. Цей період ознаменувався кардинальними реформами у економічній сфері України, прийняттям Конституції України 28 червня 1996 року, а також фундаментальним кроком в цей період стало прийняття 16 січня 2003 року – Господарського кодексу України. Сутність господарського законодавства у період кардинального реформування 1998-2014 рр. визначено як системне, кодифіковане правове забезпечення господарської діяльності. Встановлено, що даний етап розвитку реформ у господарському законодавстві потребував вдосконалення саме щодо систематики галузевого законодавства, зроблений аналіз даного етапу історії господарського законодавства задля визначення цілей подальшого ґрунтовного розвитку економічних реформування в Україні та основних завдань модернізації вітчизняного економічного законодавства.

У підрозділі 1. 3. *«Порівняльно-правові аспекти законодавчого регулювання господарських відносин в розвинутих країнах»* розглянуто основні підходи до регулювання господарських відносин в Україні порівняно з країнами Японії, Китаю, Німеччини, Сербії, США, Естонії, Бразилії, Мексики, Іспанії, Португалії, Нідерландів, Словаччини, Франції, Латвії, Туреччини. Надано визначення економічного законодавства. Детально проаналізовано, господарське законодавство Німеччини, Бельгії, Франції, Білорусії та Росії. Встановлені взаємодії між нормами українського та закордонного господарського права, проаналізовані загальні закономірності у правовому регулюванні господарської діяльності.

Розділ 2 «Господарсько-правове регулювання в сучасній системі суспільно-економічних координат» містить сім підрозділів, в яких досліджено особливості господарського законодавства України: питання предмету, міжгалузеві інститути та підгалузі господарського права, законодавча техніка господарсько-правового нормування; адаптаційні процеси у господарському праві; «М'яке право» як феномен у господарському правовому вимірі; кодифікаційні процеси у господарському праві тощо.

У підрозділі 2.1. *«Визначення предмета господарського законодавства України в сучасних умовах економічного розвитку»* надано визначення предмета господарського права, здійснено обґрунтування

останнього. Аргументовано на прикладах процес розширення по п'яти напрямках: по-перше, це питання комерціалізації тих сфер, що раніше не були комерціалізовані, тобто відбувся процес експансії господарського права в інші галузі; по-друге, це питання розвитку науково-технічного прогресу, а з ним створення нових видів послуг, товарів та формування нових ринків в цілому; по-третє, ускладнення системи організаційно-господарського супроводження господарської діяльності; по-четверте, за рахунок нових правових форм реалізації господарської діяльності (ігорний бізнес, зелений туризм тощо); по-п'яте, це широке коло відносин регулюються на підставі принципу свободи договору та свободи підприємництва, регулювання яких можливе із застосуванням принципів аналогії права та аналогії закону (аутсорсингові відносини у господарській діяльності, внутрішньогосподарські відносини тощо). Встановлено, що господарське право знаходиться під впливом не тільки процесів розширення, але й під процесом гібридизації власної динаміки з іншими галузями права, такими як: екологічне право – екологічне господарювання; міжнародне приватне та міжнародне публічне право – зовнішньоекономічне право; адміністративне право – регулювання господарської діяльності суб'єктами організаційно-господарських повноважень (Кабінет Міністрів України; міністерства; Антимонопольний Комітет України та інші) тощо.

У підрозділі 2. 2. *«Удосконалення господарсько-правових конструкцій як універсальний засіб розвитку господарського законодавства»* розглянуто вплив процесів гібридизації на господарське право та розвиток у взаємодії з іншими галузями права на прикладах: екологічного господарювання, зовнішньоекономічного права, інноваційного права, феномену «державної допомоги», кон'юнктури правового забезпечення регулювання господарської діяльності суб'єктами організаційно-господарських повноважень. Проаналізовано, концепції «зеленого зростання» та «сталого розвитку», програми щодо створення нових самостійних комплексних підгалузей у розрізі господарського права, так і інших правничих кордонів (таких як екологічне господарювання, програми «зеленого тарифу» тощо); інкорпорація у системі господарського права та законодавства елементів інших галузей права; інкорпорація господарсько-правового матеріалу (юридичних фактів), засобів регулювання, навіть цілей правового регулювання, інших елементів правовідносин в склад суміжних галузей права.

У підрозділі 2. 3. *«Удосконалення законодавчої техніки господарсько-правового нормування»* розглянуті питання сумісності понять, термінів, конструкцій, засобів тощо, тобто процес формування єдиної термінологічної бази. Здійснено моніторинг понять й конструкцій у господарському законодавстві, підіймається питання юридичного змісту самих нормативно-

правових актів у господарському законодавстві. Надано визначення термінології господарського законодавства як важливішого інструментального компоненту законодавчого регулювання, чинника уніфікації та систематизації у господарському законодавстві. Також підіймається питання про особливе функціональне призначення Інституту законодавства, рівня його роботи та висунута пропозиція щодо створення Спеціальної організації з моніторингу стану і перспектив розвитку суспільних відносин (у тому числі господарських), ефективності чинності законотворчого регулювання та розробки законотворчих інновацій.

У підрозділі 2.4. *«Адаптаційні процеси розвитку господарського законодавства України»* розглянуто визначення «економічна інтеграція», проведено аналіз-паралель необхідності організаційної інституалізації адаптаційного механізму в системі національних законотворчих процесів, який має стати їх постійною складовою. Проаналізовано поняття «адаптації законодавства». Встановлено, що поняття адаптації законодавства може носити не тільки загальний характер (адаптація права СОТ по окремих економічних секторах, пакетна адаптація), але приватний характер, тобто адаптація (інтерналізація) світового тренду законодавства; також адаптація законодавства може бути не тільки зовнішньою (тобто адаптація законодавства (держави-реципієнта чи адаптанта) до міжнародних угод (донорської правової системи), приклад: СОТ), а і внутрішньою (адаптація законів до кодексу чи адаптація закону до закону, прийнятого пізніше за часом). Доведено, що інституалізація адаптаційного механізму в системі національних законотворчих процесів має стати їх постійною складовою.

У підрозділі 2.5. *«М'яке право» у регулюванні господарських відносин»* проаналізовано поняття «м'якого права» та теоритичні підходи до відповідної категорії норм. Названі основні джерела «м'якого права». Розглянуто детально «lex mercatoria», а також Арбітражний регламент ЮНСІТРАЛ як приклади джерел «м'якого права».

У підрозділі 2. 6. *«Кодифікаційний процес як форма еволюції господарського законодавства»* розглянуто кодифікаційні процеси в господарському законодавстві, а також теоритичні підходи до самого поняття «кодифікація». Встановлено мету кодифікаційного процесу в господарському законодавстві. Наголошено на необхідності галузевих кодифікацій у господарському законодавстві на прикладі Кодекса України з процедур банкрутства. Перелічені основні причини необхідності реформування господарського законодавства. Визначені основні напрями вдосконалення господарського законодавства. Надано особисте бачення конфігурації кодифікаційних рівнів у господарському законодавстві України. Наведена систематика джерел господарського законодавства

України. Встановлено, що кодифікаційний процес має виступати перманентною формою його модернізації та удосконалення, а самі по собі кодифікаційні роботи слід проводити вже на другому й третьому рівнях його ієрархічної розбудови.

У підрозділ 2. 7. «*Модернізація чинного господарського законодавства України у сучасних умовах на прикладі інвестиційного та інноваційного законодавства*» обґрунтовано, що у групу об'єктів кодифікації повинні бути віднесені так звані функціональні ринки товарів та послуг, що є функціонально важливою складовою фактично будь-якого ринку товарів та послуг. Розглянуто інвестиційне законодавство та зроблено висновок про необхідність створення Інвестиційного кодексу України. Наголошено на необхідності створення концепції інвестиційного розвитку, з чітким визначенням пріоритетів по головним напрямкам інвестиційної політики. Перелічені завдання кодифікації інвестиційного законодавства. Визначено, що формат вертикального співвідношення джерел передбачає визначення місця Інвестиційного кодексу України, з одного боку, по відношенню до Господарського кодексу України, як до рівня галузевої кодифікації, а з іншого, – по відношенню до спеціального інвестиційного законодавства, що залишилось поза підгалузевою його кодифікацією, включаючи також інвестиційне законодавство підзаконного рівня.

Розділ 3 «Окремі сучасні тренди в процесі розвитку господарського законодавства» включає чотири підрозділи, в яких здійснено аналіз головних трендів господарського права, встановлений рівень законодавчого, а в деяких випадках правового забезпечення, також здійснено аналіз теоретичних підходів щодо кожної відповідної правової категорії та проаналізовані тенденції подальшого розвитку останніх .

Підрозділ 3.1. «*Роль економічної політики у сфері господарсько-правового регулювання*» містить теоретичні підходи до змісту поняття «політика держави». Аналіз зміни економічної політики з появою Covid-19. Розглянуто різні види інвестиційних політик на прикладі нової програми захисту іноземного бізнесу в Україні, а саме: електроенергетичної політики, телекомунікаційної тощо. Проаналізований політико-правовий феномен «державна політика» щодо якості законодавчого забезпечення. Розглянуто поняття «економічна політика». Визначено роль та взаємодію економічної політики та господарського правопорядку.

Підрозділ 3.2 «*Концепція сталого розвитку: концептуальні підвалини сучасного законодавства*» містить теоретичні підходи до змісту та ролі Концепції сталого розвитку. Визначено термін «сталий розвиток». Охарактеризовано соціальну політику в умовах IV промислової

революції, а також процес роботизації який виступає трендом сучасного економічного розвитку. Обґрунтовано, що екологізація господарського права є ключовим напрямом розвитку господарського законодавства. Описані глобальні цілі сталого розвитку до 2030 року та результати їх адаптації з урахуванням специфіки розвитку України. Розглянуто питання сталого розвитку енергетики як одна з цілей сталого розвитку економіки у цілому, а також глобальна ініціатива SEforALL, її цілі та зміст. Охарактеризовано Конференцію ООН зі сталого розвитку Ріо+20 «Майбутнє, якого ми прагнемо» (відомої як Саміт «Ріо + 20»), що відбувся 20–22 червня 2012 році в Ріо-де-Жанейро (Бразилія)). Розглянуто «Порядок денний розвитку у галузі сталого розвитку на період до 2030 року», визначено за допомогою останнього 17 цілей сталого розвитку (ЦСР) з 169 цільовими показниками. Розглянуто питання альтернативної енергетики, зеленої енергетики та їх законодавче обґрунтування. Розмежовано два поняття: «альтернативні джерела енергії» та «відновлювані джерела енергії». Розглянуто питання «зеленого» тарифу.

У підрозділі 3.3 «*Економічна безпека як головна детермінанта господарсько-правової політики держави*» розглянуто питання щодо економічної безпеки країн. Здійснено аналіз рівня масштабних загроз національній безпеці України в цілому і її економічної складової. Досліджено зміст поняття «економічна безпека» на законодавчому і теоретичному рівнях. Охарактеризоване питання щодо правового режиму забезпечення «економічної безпеки держави». Зазначено, складові, які формують систему економічної безпеки держави. Охарактеризовано основні види економічної безпеки. Здійснено аналіз законодавчої бази, яка регулює питання економічної безпеки.

Підрозділ 3.4 «*Саморегулівна діяльність як актуальний об'єкт господарсько-правової політики та інституційного забезпечення функціонування ринків*» містить аналіз змісту поняття «саморегулювання» у фокусі сфери господарювання. Здійснено опис функцій саморегулівних організацій. Історичний контекст поняття «саморегулівна організація» (self-regulatory organization). Встановлено, що результатом запозичення інституту СРО і утворення таких організацій у найрізноманітніших економічних сферах стало вживання в багатьох галузевих законодавчих актах терміна «саморегулівна організація». Зазначено головну мету введення саморегулювання. Визначено поняття «саморегулювання». Проаналізовано законодавство про СРО, визначення рівня останнього, його ознак. Здійснено аналіз механізму співрегулювання господарської діяльності поряд із механізмом саморегулюванням господарської діяльності. Розглянуто наукові та правові погляди щодо інституту «співрегулювання».

Розділ 4 «Господарське законодавство в масштабі

функціонування економічної системи» складається з чотирьох підрозділів, присвячених дослідженню правового регулювання економічної системи України, структурування економічної сфери економічних відносин, поняття економічного права, його роль і функціональна основа, а також роль економічної системи та економічного права з точки зору сучасної законодавчої доктрини.

У підрозділі 4.1 «Сфера економічних відносин у системі законодавчого регулювання» визначено зміст базового поняття – економічна система. Встановлено рівень оптимального правового регулювання суспільно-економічних відносин. Освітлено теоретичні основи природи економічних відносин, необхідності правового забезпечення щодо реалізації даних відносин. Проаналізовано різницю між приватними економічними відносинами та публічними економічними відносинами; також сучасні економічні процеси доцільно розподіляти на макро- і мікро- рівні, а, відтак, зроблений аналіз останніх. Підкреслена пропозиція створити комплексний міжгалузевий нормативний модуль «Макроекономічне право». Здійснений аналіз характеристик елементів економічної системи. Встановлений синтетичний предмет регулювання економічних відносин, якими виступають галузеві комплекси. Підкреслено, що особливої актуалізації такі функціональні комплекси набувають для механізму інтеграції різногалузевих за своєю природою нормативних джерел за умов наявності суспільно-політичної необхідності формування самостійної та виразної економічної політики держави в тій чи іншій сфері. Охарактеризований стан конституційної правової врегульованості економічних відносин.

Підрозділ 4.2 «Структурування сфери економічних відносин як передумова систематизації господарського законодавства» присвячено аналізу рівня структурування національної економіки, адже остання базується лише на основних теоретичних та методологічних положеннях економічної науки. Проаналізовано класифікацію сегментів національної економічної системи. Встановлено два головних структурних критеріїв (предметний; функціональний), щодо яких ґрунтується національне економічне законодавство по відношенню до систематизаційної моделі чи головних систематизаційних елементів класифікації економічного простору. Перелічено критерії трансформації розвитку системи економічних відносин.

У підрозділі 4.3. «Економічне право» як результат макросистематизаційних процесів у системі законодавства: постановка проблеми» проаналізовано таку правову категорію, як економічне право. Викладено теоретичні основи категорії «економічне право». Надається визначення економічної системи як цілісного об'єкта. Встановлено, що економічна система суспільства в мікрорівневому форматі вимагає

закріплення особливого переліку блоків-об'єктів. Проаналізовано критерій динамізму щодо економічної та законодавчої точки зору на економічну систему, його рівень та ефективність впливу на регулювання відповідної сфери. Історичний аналіз виникнення та функціонування науково-навчальної дисципліни «економічне право». Встановлено предмет економічного права. Перелічені позивні аспекти-критерії у виокремленні економічного права.

У підрозділі 4.4. *«Економічна система та економічне право: нові детермінанти сучасного структурування національного законодавства»* визначено, що категорія «економічне право» – інтегративний результат автономного розвитку галузевих складових останнього. Підкреслена відсутність у понятійному апараті законодавства України таких термінів, як «економічна система» та «економічне право». Здійснено аналіз щодо необхідності виокремлення такої правової науки, як економічне право України на основі наукової юридичної літератури. Встановлено, що ціла низка економічних (за своєю природою) відносин залишається за межами предмета однієї якоїсь галузі, тобто є міжгалузевими. Також було доведено, що економіка (економічна система) повинна розглядатися саме за своєю природою як цілісний об'єкт, який слід розглядати як складний комплекс суспільних відносин, що забезпечують економічну, і в першу чергу, господарську діяльність на засадах того чи іншого механізму координації дій її суб'єктів та учасників економічних відносин, що визначає ефективність такої системи та домінуючий спосіб розподілу сфер впливу для її функціонування. Таким чином, було зазначено, що остання теза є основою і до правового підходу регулювання економічної сфери, тобто поштовхом до створення економічного законодавства. Здійснено аналіз економічних законодавчих норм. Перелічені історичні передумови публічно-правового регулювання економіки.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення й вирішення наукової проблеми, яка полягає у встановленні основних функціональних властивостей сучасного господарського законодавства України, тенденцій розвитку і підвищення його ефективності як цілісного суспільно-правового феномену. За підсумками роботи сформульовано такі висновки.

1. Чинна кодифікація господарського законодавства України містить методологію комплексного законодавчого регулювання господарських відносин, що має використовуватись для подальших підгалузевих і інституційних кодифікацій господарського законодавства. Необхідність даного процесу обумовлена тим, що вже сьогодні існує надзвичайний обсяг та

динаміка розвитку господарського законодавства, яка супроводжується значним ступенем колізійності, особливим запитом на системний характер господарсько-правового регулювання, враховуючи комплексну природу його об'єктів, зокрема таких як: ринки окремих товарів і послуг, напрями державної економічної політики тощо.

2. Кодифікація законодавства загалом має підвищувати його ефективність завдяки зниженню колізійності та інших видів дефектності в його застосуванні, а також шляхом виникнення синергетичних ефектів за рахунок комплексного характеру врегульованих суспільних відносин, за рахунок використання засобів фіксації, врегулювання, стимулювання, охорони, гарантування тощо у відповідності до суспільних завдань правового регулювання.

3. Успіх процесу кодифікації господарського законодавства, як уявляється, залежать і від рівня якості взагалі господарського законодавства, а також від стану національної економіки в її внутрішньоекономічному та глобальному вимірах. Початок реформування обґрунтовується суспільною необхідністю та відповідними особливостями змісту державної економічної політики, а саме: по-перше, чинниками, які визначаються обсягом нормативного матеріалу, а також динамікою його змін чи доповнень, до цього додаємо внутрішньоструктурну динаміку (утворення нових інститутів, підгалузей, актуалізація окремих з них тощо), динаміку розширення сфери господарсько-правового регулювання; звісно другим, економіко-технічним моментом можна назвати ступінь застарілості й аварійності основних виробничих фондів, помітне зниження їх технологічного рівня, паралельне існування офіційної і тіньової економіки, деіндустріалізацію цілих регіонів. До цього слід додати також вплив зовнішньоекономічних чинників, до яких слід віднести низьку конкурентоздатність національної економіки, що за умов відсутності впровадження стратегій інноваційного переозброєння кінець кінцем створює експортно орієнтовану структуру економіки, яка складається з кількох традиційних галузей, із кінцевою втратою перспектив для економічного відродження.

4. Заповнення прогалин у законодавчому регулюванні інвестиційних відносин, які потребують адекватної регламентації саме на рівні законів України, і що доцільно здійснити саме в межах кодифікації. Такими прогалинами слід визнати суспільні відносини з приводу: інвестування з України; інноваційного інвестування; інвестування правами користування природними ресурсами; формування та реалізації інвестиційної політики держави; місця державних програм інвестиційного розвитку в системі інвестиційного законодавства України; інвестиційної безпеки національної економіки та держави; інвестування в умовах запровадження державою антикризових заходів; формування інвестиційного потенціалу; державно-

приватного партнерства з інвестиційною складовою та ін.

5. По відношенню до функціонування інвестиційного ринку держава виконує або має виконувати різноманітні функції та заходи, а саме: нормативно-правову регламентацію інвестиційної сфери; регулювання умов здійснення інвестиційної діяльності та параметрів функціонування інвестиційного ринку; формування і контроль щодо діяльності суб'єктів інвестиційної інфраструктури, зокрема, державних банків або банків з державною часткою у статутному капіталі; державних інвестиційних фондів, через які відбувається її опосередкована участь на ринку як суб'єкта інвестиційної діяльності; участь на інвестиційному ринку через держбюджетне фінансування інвестиційних проектів; укладення угод державно-приватного партнерства з інвестиційною складовою в їх змісті; встановлення спеціальних режимів інвестиційної діяльності для визначеного кола суб'єктів та учасників; забезпечення необхідного стану інвестиційної безпеки національної економіки; здійснення системних антикризових заходів на національному інвестиційному ринку у разі потреби.

6. Прийняття Інноваційного кодексу є саме тією формою правового регулювання відносин, що виникають у зв'язку із здійсненням інноваційної діяльності, яка дозволить охопити всі їх основні різновиди, в межах національної інноваційної системи, та визначити питання функціонування останньої. Він здатний виконувати також функцію правової основи державної інноваційної політики, а також стати центральною ланкою системи інноваційного законодавства. Розробка та введення Інноваційного кодексу Україні є доцільними, зважаючи на інноваційно орієнтований стратегічний курс економічного розвитку держави, а також процеси глобалізації, світові тенденції розвитку та сучасні потреби національної економіки у новій конкурентоспроможній продукції та найновітніших засобах виробництва.

Шляхами розв'язання та вирішення проблем в інноваційній сфері, на наш погляд, може стати:

- вдосконалення нормативно-правової бази для забезпечення розвитку інноваційної системи України;

- необхідність системного і послідовного впровадження функціональних принципів державного регулювання інноваційною діяльністю;

- органічне включення всіх окремих елементів інноваційного розвитку в єдину активно і цілеспрямовано функціонуючу національну інноваційну систему, що можливо лише за умови дії потужних системоутворюючих факторів.

Такими факторами могли б стати загальнодержавні пріоритети інноваційної політики за умови їх усвідомлення на всіх рівнях як основного засобу реалізації загальнонаціональної ідеї, досягнення єдиної і спільної для

всіх мети.

7. Завдання та засоби реалізації економічної політики відбиваються не тільки на умовно публічно-правовому компоненті такого комплексного формування (організаційно-господарський блок), але й умовно приватно-правовому (блок господарсько-виробничих відносин). Адже з'являються нові об'єкти господарського обігу із власною специфікою оборотоздатності, нові правові форми реалізації договірних відносин, нові юридичні факти їх виникнення та припинення. Ключовою проблемою в цьому контексті є проблема запровадження нової методології формування концептуальних та програмних документів держави, які мають отримати обов'язковий детальний та обґрунтований план змісту законопроектних робіт в напрямі реалізації завдань економічної політики держави. Відповідна методологія має бути розроблена з метою «стандартизації» вимог до змісту та характеру цілої категорії державних документів програмного характеру – Концепцій, Стратегій, Програм розвитку тощо.

8. Концепція сталого розвитку є базовою матрицею концентрації економічної стратегії держави, вона потребує відповідну трансформацію господарсько-правової політики, де основним завданням господарсько-правової політики в умовах сталого розвитку є створення спеціальних правових режимів стимулюючого характеру для екологізації господарювання, для екологічних інвестицій та екологічних інновацій в сфері господарювання з диференціацією відповідних правових режимів стосовно проблематики безвідходних технологій, енергозберігаючих технологій, альтернативної електроенергетики і, зокрема, в сферах, пов'язаних з відходами реструктуризації національної економіки, в напрямі і подальшої екологізації, суттєвої активізації інноваційної діяльності в сфері екологічного господарювання тощо.

9. Екологізація господарського права є ключовим напрямом розвитку господарського законодавства і його реалізація потребує зусиль з боку як еколого-правової та аграрно-правової науки, так і з боку економічної науки.

Основні засади Концепції сталого розвитку, пов'язані з господарською діяльністю, відповідно формують новий шлях економіко-правового механізму господарювання у розрізі стратегії сталого соціально-економічного розвитку, що в своїй основі має екологізацію, адекватну технологізацію економічної діяльності як такої та разом з цим адекватно поєднує потенціал подальшого розвитку одночасно зі збереженням навколишнього природного середовища.

10. Проблема економічної безпеки в сучасних умовах розвитку набуває все більшого значення та проявів також і у зв'язку із функціонуванням в національній економічній системі цілих сегментів тіньової та відвертої кримінальної економіки. Дані сфери та їх кримінально-корупційні механізми

достатньо висвітленні у діяльності масс-медіа, зокрема, щодо дикого видобування бурштину, заготівель деревини, виробництва алкогольної продукції тощо.

Необхідно констатувати, що кримінального характеру часто набуває діяльність цілих суб'єктів організаційно-господарського впливу, де кримінальний компонент в їх функціонуванні отримує постійний та системний характер. Загальний стан речей є проблемою не тільки на рівні функціонування державного апарату, але і питання цілей та змісту господарського законодавства України.

11. Саморегульвна діяльність в принципі створює симбіоз такого механізму реалізації приватних інтересів за умови забезпечення публічних інтересів. Саморегульвна діяльність створює особливу форму реалізації правового господарського порядку, в якій поєднуються стихія ринкової саморегуляції, та вольове регулювання господарської діяльності з метою забезпечення публічних інтересів.

Відтак, правовий господарський порядок, який визначено у статті 5 ГКУ, складається не з двох елементів, а з трьох, де його синтетичною формою є саморегульвна діяльність суб'єктів господарювання, що об'єднані в межах створення ними саморегульвних організацій.

12. Економічним процесам та взаємовідносинам в системі національної економіки кореспондують специфічні процеси розвитку системи законодавства, а саме процеси уніфікації, спеціалізації і подальшої інтеграції, оскільки, структурні ланки, що утворюють економічну систему, за своїм змістом є неоднорідними, бо поєднують у собі загальні та специфічні, основні та похідні, нові та старі, перехідні та допоміжні економічні форми, кожна з яких функціонує на основі спільної для всієї системи і разом з тим власної логіки розвитку. В умовах ринкової економіки всі елементи економічної системи характеризуються динамізмом, мінливістю, суперечністю розвитку та впорядковані в ієрархію економічної системи, де визначається необхідність стану цілісності та правової організованості.

13. Процес диференціації відносин сфери господарювання включає її предметний, галузевий, підгалузевий та інституційний рівень, призначений забезпечити більш точне, адресне кінець-кінцем, диференційоване у мікрорівневому масштабі економічних відносин правове їх регулювання.

Виникає необхідність розглянути синтетичний предмет регулювання економічних відносин – галузеві комплекси – електроенергетичний комплекс, транспорт, телекомунікаційний комплекс, тощо; як єдині механізми зі своєю специфікацією і приватних, і публічних інтересів. Саме економічні відносини на макро і мікро рінях у окремих галузевих комплексах є досить протилежними, актуальним прикладом є проблема телекомунікаційного комплексу, який безперечно виступає макрооб'єктом управлінського та

правового впливу з боку держави. Адже в єдиному комплексі, узгоджено мають функціонувати всі елементи – інститути, підгалузі галузі і навіть галузі законодавства, що регулюють діяльність на ринках мобільного зв'язку, Інтернету, телебачення, радіомовлення тощо. І якщо на мікрорівні регулювання даних економічних відносин може бути досить автоматизованим одне від одного, то макроекономічне регулювання вимагає єдності, узгодженості, систематизованості, адже у ринковій економіці виникає необхідність стимулювання приватної ініціативи і зважених засобів державного регулювання, тобто забезпечення приватного та публічного інтересів щодо кожного окремого галузевого комплексу.

14. Функціонування економічної системи забезпечує кореспондуюча їй система правового регулювання економічних відносин. Саме тому система правового забезпечення повинна віддзеркалювати (у рамках власного інструментального жанру) процеси, які виникають всередині самої економічної системи). Однак правова система має свою власну структуру напрацьованих галузей права. Кожна з цих галузей має свій предмет регулювання, тому до певної міри структура галузей не співпадає зі структурою економіки і не співпадає із багатоплановим змістом економічних відносин. Економічні відносини не можуть бути зведені до сфери особистих майнових відносин, або тільки до сфери відносин організації і здійснення господарської діяльності.

15. Комплексна природа сучасних галузей права таких як: господарське, екологічне, аграрне, до певної міри вирішують цю суперечність, об'єднуючи в єдиному механізмі різні формати регулювання економічних відносин. Однак, і в цьому випадку охопити неймовірну багатоманітність структури, типів відносин, а головне системоутворюючих внутрішніх взаємозв'язків системи і тим більше – зовнішніх, неймовірно складно навіть із врахуванням потужності методології комплексних галузей. Відтак, не випадково виникають наукові ідеї щодо макроекономічного права.

16. Економічна система та її правовий еквівалент в правовій системі не можуть бути абсолютно тотожними за структурою, за засобами, за суб'єктивним складом. Тим не менш виникає питання щодо створення узагальненого полігалузевого модуля, який забезпечував би цілісний та умовно всеосяжний правовий вплив на економічну систему, як на єдине ціле, а не автономно на окремі її фрагменти. Це особливо важливо для інтересів науки, – правового забезпечення функціонування сфери економічної життєдіяльності суспільства – економічної системи. Але це важливо також і для функціонування інститутів законотворчої діяльності в зазначеній сфері. Законодавство – господарське, природоресурсне, аграрне, фінансове тощо має бути скоординованим і спільно спрямованим на забезпечення загальних макроекономічних результатів економічного розвитку країни.

17. Економічне право затребуване як матриця забезпечення балансів

між спрямованістю господарського, фінансового, аграрного та природоресурсного законодавства і має слугувати інструментом, що забезпечує ефективність системоутворюючих зв'язків між цими галузями та їх об'єктами з метою досягнення спільного макроекономічного ефекту від функціонування національної економіки як такої.

Це не виключає доцільності створення міжгалузевих кодифікацій для того, щоб в процесі законотворчої діяльності враховувався кореляційний зв'язок між податковими законами, законами, що стимулюють господарську діяльність у певних сегментах чи на визначених територіях, а закон, спрямований на стимулювання аграрного підприємництва, враховував аспекти якості і родючості земель тощо. Тому кінець кінцем розвиток новації в окремих галузях права не повинен розглядатися окремо від наслідків, що виникають в суміжних сферах правового регулювання.

18. У цілому можна з впевненістю говорити про нагальність і необхідність виділення такої науки, як «економічне право» для: 1) проведення єдиної економічної політики держави; 2) здійснення макроекономічного державного регулювання; 3) зовнішнього впливу на національну економіку, що пояснюється необхідністю врахування реалізації економічної політики іншими державами, міжнародними економічними організаціями, впливу кон'юнктури зовнішніх ринків; 4) розробки, а також запровадження універсальних критеріїв визнання успішності з урахуванням специфіки традицій національної економіки як такої. Йдеться, зокрема, про забезпечення інноваційного характеру економічного розвитку, запровадження альтернативної енергетики як домінуючого джерела енергії, здійснення структурної перебудови національної економіки, подолання депресивності та економічної деградації регіонів тощо.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Остапенко Ю. І. Господарське законодавство України в системі координат суспільних трансформацій: монографія. Харків: Юрайт, 2018. 172 с.
2. Остапенко Ю. І. Основні законодавчі етапи становлення радянського господарського права. *Економічна теорія та право*. Харків, 2015. № 2 (21). С. 142-153.

3. Остапенко Ю. І. Структурування сфери економічних відносин як передумова систематизації господарського законодавства. *Проблеми законності*. Харків, 2015. Вип. 130. С. 71–78.
4. Остапенко Ю. І. Становлення господарського права та законодавства України на початковому етапі її незалежності. *Економічна теорія та право*. Харків, 2015. №3 (22). С. 172-183.
5. Остапенко Ю. І. Сфера економічних відносин у системі правового та законодавчого регулювання. *Проблеми законності*. Харків, 2015. Вип. 131. С. 71-78.
6. Остапенко Ю. І. Розвиток господарського законодавства України на другому етапі вітчизняних економічних реформ. *Економічна теорія та право*. Харків, 2015. № 4 (23). С. 122-135.
7. Остапенко Ю. І. Третій етап розвитку господарського законодавства України: його систематизація. *Економічна теорія та право*. Харків, 2016. №1 (24) С. 100-113.
8. Остапенко Ю. І. Предмет господарського права та законодавства України в умовах соціодинаміки. *Проблеми законності*. Харків, 2016. Вип. 132. С. 91-101.
9. Остапенко Ю. І. Законодавче регулювання відносин в сфері господарювання: порівняльно-правовий аспект. *Економічна теорія та право*. Право, 2016. №2 (25). С. 133-149.
10. Остапенко Ю. І. «Економічне право» як результат макросистематизаційних процесів у системі законодавства: постановка проблеми. *Проблеми законності*. Харків, 2016. Вип. 132. С. 52-68.
11. Yu. I. Ostapenko. Modelling Organizational Forms of Enterprises as a Tendency of Economic Legislation Development. *Економічна теорія та право*. Харків, 2016. №3 (26). С. 160-176.
12. Остапенко Ю. І. «М'яке право» у регулюванні господарських відносин. *Економічна теорія та право*. Харків. 2017. № 1 (28). С. 98-107.
13. Yulia Ostapenko. Reformation of mechanisms for economic and legal regulation of different branches and sectors of the national economy. *Економічна теорія та право*. Харків. 2017. №4 (31). С. 143-155.
14. Tatyana V. Shtal, Anastasiya Uvarova, Iuliia I. Ostapenko (2018). Evaluation of the Influence of External Environmental Factors on Logistics Activities: Case Study of Ukrainian Retail Trade Enterprises. *Journal of Environmental Management and Tourism*. Volume IX (Winter), 7 (31). P. 1592-1604 doi: [http://xx.dx.doi.org/10.14505/jemt.v9.7\(31\)22](http://xx.dx.doi.org/10.14505/jemt.v9.7(31)22) (Scopus); 21. (наукометрична база Scopus). Особистий внесок Остапенко Ю. І., 0,2 друк. арк., University of Craiova, Romania.

15. Yulia Ostapenko. A problem of modernization of the current investment legislation and legislation on innovations of Ukraine under contemporary conditions. *Економічна теорія та право*. Харків. 2018. № 1 (32). С. 149–16.
16. Остапенко Ю. І. Процес адаптації економічного законодавства України: направлення та перспективи. *Проблеми законності*. Харків. 2018. № 142. С. 99–108.
17. Остапенко Ю. І. Кодифікаційний процес в господарському законодавстві: характер, обсяг особливості. *Економічна теорія та право*. Харків. 2018. № 4(35). С. 154-172.
18. Остапенко Ю. І. Саморегулівна діяльність в сфері господарювання: завдання господарсько-правового забезпечення. *Теорія і практика правознавства*. 2018 рік. С. 1-18. doi: 10.21564/2225-6555.2018.14.149728. URL: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Uy7Fvbp877IJ:tlaw.nlu.edu.ua/article/view/149728/148943+&cd=2&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>
19. Остапенко Ю. И. Украинское хозяйственное законодательство: правила времени. *Leges si viata*. № 1/2 (325). 2019. P. 92 - 97.
20. Остапенко Ю. И. Субъект хозяйствования как базовый элемент хозяйственных правоотношений: проблемы законодательной техники. *Leges si viata*. № 3/2 (327). 2019. P. 78 - 83.
21. Остапенко Ю. И. Саморегулирование как объект правового хозяйственного порядка. *Leges si viata*. № 3/2 (327). 2019. P. 140 - 145.
22. Остапенко Ю. І. Економічна безпека як головна детермінанта господарсько-правової політики держави. *Право і суспільство*. № 5. 2019. С. 131-137.
23. Остапенко Ю. І. Концепція сталого розвитку: концептуальні підвалини сучасного законодавства. *Вісник публічного і приватного права*. № 3.2019. С. 24-29.
24. Остапенко Ю. І. Розширення предмету господарського права (на прикладі сфери комерціалізації фізкультурної або фізкультурно оздоровчої діяльності). *Slovak international scientific journal*. № 47. 2020. С. 137- 155.
25. Остапенко Ю. І. Отдельные правовые и медико-социальные аспекты посмертной трансплантации в Украине. *Geordian Medial New*. Тбилиси, New York. № 10 (307). 2020. С. 180-185
26. Остапенко Ю. І. Модель еволюції господарського законодавства України. *Slovak international scientific journal*. (Slovakia). № 49 (VOL. 3). 2021. С. 53- 59.

27. Остапенко Ю. І. Процес законодавчого забезпечення відносин інвестиційного характеру сучасної ринкової економіки. *Slovak international scientific journal*. (Slovakia). № 50 (VOL. 1). 2021. С. 44 – 48.

28. Остапенко Ю. І. Сфера освіти: господарсько-правовий аспект. *Slovak international scientific journal*. (Slovakia). № 51 (VOL.1). 2021. С. 37 – 41.

29. Остапенко Ю. І. Модернізація ринку фінансових послуг як ключовий аспект еволюції господарського законодавства. *Slovak international scientific journal*. (Slovakia). № 52 (VOL.1). 2021. С. 74 – 77.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Остапенко Ю. І. Щодо тенденцій розвитку господарського законодавства України. *Актуальні питання цивільного та господарського права: матеріали науково-практичної конференції*: зб. наук. пр. (м. Полтава, 24 грудня 2015 року). Полтава, 2015. С. 61-62.

2. Yu. I. Ostapenko. An economic system and economic law: ways of improvement of the national legislation. *Economic theory and law* : зб. наук. пр. (м. Харків, січень 2017). № 1 (28). Харків, 2017. С.162-164.

3. Остапенко Ю. І. «Економічне право» як сучасна тенденція у національному законодавстві. *Міжгалузеві зв'язки цивільного, господарського та трудового права: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції*. (м. Кривий ріг, 28 вересня 2017 року). Кривий ріг, 2017. С. 156-159.

4. Остапенко Ю. І. Питання методології законодавчого забезпечення функціонування секторів національної економіки. *Основні тенденції розвитку цивілістики, конституційного, господарського та міжнародного права: матеріали круглого столу*. (м. Кривий Ріг, 27 жовт. 2017 р.) Кривий Ріг, 2017. С. 211-215.

5. Остапенко Ю. І. До питання предмету господарського права: вимоги часу. *Юридична осінь 2017 року* : зб. тез доп. та наук. повідомл. учасн. Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених. Харків. 15 листоп. 2017 р.. С. 97–100.

6. Остапенко Ю. І. Модернізація законодавчої моделі системи юридичної освіти. *Scientific and pedagogic internship. Challenges of modernization of legal education in Ukraine and EU countris: Internship proceedings*. (Sandomierz, 3-4 December 2018). Sandomierz, 2018. P. 92-96

7. Остапенко Ю. І. Щодо кодифікації господарського законодавства. *Актуальні проблеми господарського права і процесу: матеріали круглого столу*. (м. Київ, 9 листопада 2018 р.) Київ, 2018. С.130-134.

8. Остапенко Ю. І. Саморегулювання діяльності суб'єктів господарювання: модернізація законодавства. *Модернізація законодавства та правозастосування: вимоги часу*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. (м. Київ, 12-16 грудня 2018 р.) Київ, 2018. URL: <http://www.legalactivity.com.ua/index.php>.
9. Остапенко Ю. І. Новели структурування у системі національного господарського законодавства. *Підсумки розвитку наукової думки*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. м. Івано-Франківськ. 5 грудня 2018 р.) Івано-Франківськ, 2018. С. 169-175.
10. Остапенко Ю. І. Щодо законодавчих основ поняття «Економічної безпеки». *Завдання господарсько-правової політики держави в умовах четвертої промислової революції*: Матеріали круглого столу. (м. Харків. 20 березня 2019 р.). Харків, 2019. С. 169-175.
11. Остапенко Ю. І. Окремі питання модернізації господарського законодавства України. *Перші наукові читання пам'яті академіка В. К. Мамутова*: матеріали круглого столу. (м. Київ. 8 лютого 2019 р.). Київ, 2019. С. 77-81.
12. Остапенко Ю. І. Публічні та приватно-правові аспекти в правовому регулюванні спортивних відносин. *Юридична осінь 2019 року*: зб. тез доп. та наук. повідомл. учасн. Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених. (м. Харків, 29 листоп. 2019 р.) Харків, 2019. С. 112–114.
13. Остапенко Ю. І. Кодифікація інноваційного законодавства як пріоритетний напрям модернізації господарського законодавства України. *Другі наукові читання пам'яті академіка В. К. Мамутова*: матеріали круглого столу. (м. Київ. 3 липня 2020 року). Київ, 2020. С. 269-272.
14. Остапенко Ю. І. Сучасні тенденції розширення предмету господарського права: комерціалізація сфери послуг. *Проблеми та стан дотримання і захисту прав людини в Україні*. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів. 14-15 серпня 2020 р.) Львів, 2020. С. 66-70.
15. Остапенко Ю. І. Щодо розширення предмету господарського права за рахунок нових господарських концепцій суб'єктів господарювання. *П'ятдесяті економіко-правові дискусії*: матер. міжн. наук.-практ. конф. (м. Львів. 25 вересня 2020 р.). Львів, 2020. С. 84-86.
16. Остапенко Ю. І. Щодо питання розширення предмету господарського права за рахунок комерціалізації сфери освіти. *Проблеми та перспективи сучасної науки та освіти*: матер. міжн. наук.-практ. конф. (м. Львів. 15-16 серпня 2020 р.) Львів, 2020. С. 53-55.

АНОТАЦІЯ

Остапенко Ю. І. «Розвиток господарського законодавства України: систематизація та вимога змістовної модернізації». - Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право». – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України. – Харків, 2021.

Дисертація присвячена дослідженню процесів систематизації та необхідності змістовної модернізації господарського законодавства України. Розглянуто питання історії розвитку сучасного господарського законодавства України й його порівняльно-правові аспекти. Об'єктом дисертації стали предмет господарського законодавства України, окремі його конструкції та законодавча техніка, процеси адаптації та кодифікації господарського законодавства, напрями необхідної його модернізації тощо.

Особливу увагу в дисертації приділено окремим трендам суспільно-економічного розвитку, що є факторами динаміки законодавчого процесу у сфері господарювання. Ними, зокрема, визначені економічна політика держави, концепція сталого розвитку, пошуки ефективної моделі макроекономічного регулювання, імперативи економічної безпеки, необхідність розвитку саморегульованих відносин, забезпечення регуляторної політики держави тощо. У даному контексті звернуто увагу на необхідність формування та запровадження механізмів трансформації положень економічної політики у правові інструменти впливу на сферу господарських правовідносин, на структурні трансформації в самій сфері господарювання з відповідними системологічними трансформаціями предмета господарського законодавства, у зв'язку з чим з'являються нові його інститути і виникають процеси внутрішньосистемної та зовнішньої гібридизації інститутів та підгалузей – інноваційне інвестування, екологічне господарювання тощо. Виникає проблема у розробленні ефективного цілісного правового механізму забезпечення економічної безпеки, зокрема, у інвестиційній та інноваційній сферах, що актуалізуються зовнішньою агресією проти української держави, розвитком і юридичною деталізацією механізмів запровадження системи саморегульованих процесів у сфері господарювання тощо.

У роботі акцентовано на процесах консолідації нормативно-правового матеріалу господарського законодавства під тиском пошуків ефективної національної моделі державного макроекономічного

регулювання господарської діяльності у частині необхідності інтеграції норм «макроекономічного права», що об'єднують не тільки норми господарського законодавства, а й бюджетного і податкового, природоресурсного й аграрного законодавства тощо. Правові засоби зазначених галузей законодавства мають взаємодіяти спільно в єдиному алгоритмі державної макроекономічної політики, на досягнення її цілей у сфері господарювання.

Крім цього, поставлено перспективне питання про формування інтегративного нормативного утворення «Економічне право», що має власний інтегрований предмет правового регулювання і вимагає скоординованого розвитку й взаємодії між усіма його складовими елементами.

Ключові слова: господарське законодавство; систематизація господарського законодавства; кодифікація господарського законодавства; економічне та макроекономічне законодавство; законодавча техніка; напрями розвитку господарського законодавства; структура та динаміка розвитку господарського законодавства.

АННОТАЦИЯ

Остапенко Ю. И. «Развитие хозяйственного законодательства Украины: систематизация и требование содержательной модернизации». - Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук по специальности 12.00.04 «Хозяйственное право; хозяйственно-процессуальное право». – Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Министерство образования и науки Украины. – Харьков, 2021.

Диссертация посвящена исследованию систематизации и требованиям содержательной модернизации развития законодательства Украины. Рассмотрены вопросы истории развития хозяйственного законодательства Украины и определены его сравнительно-правовые аспекты. Объектом диссертации стали: предмет хозяйственного законодательства Украины, отдельные его конструкции и законодательная техника, процессы адаптации и кодификации хозяйственного законодательства, направления необходимой его модернизации.

Особое внимание в диссертации уделено отдельным трендам общественного развития, которые являются факторами динамики законодательного процесса. Ими в частности определены экономическая

политика государства, концепция устойчивого развития, императивы экономической безопасности, необходимость развития отношений саморегулируемой деятельности и тому подобное.

В данном контексте обращено внимание на проблемы необходимости формирования и внедрения механизмов трансформации положений экономической политики в правовые инструменты влияния на сферу хозяйственных правоотношений. Формирование комплексной подотрасли законодательства – экологическое хозяйствование, создание эффективного целостного правового механизма обеспечения экономической безопасности, в частности в инвестиционной и инновационной сфере, которые актуализируются внешней агрессией против украинского государства, развития и юридической детализации механизмов внедрения системы саморегулируемых процессов в сфере хозяйствования.

В работе обращается внимание на процессы консолидации нормативно-правового материала хозяйственного законодательства в части необходимости интеграции норм «макрэкономического права», которое объединяет не только нормы хозяйственного законодательства, но и бюджетного и налогового, природоресурсного и аграрного и т.п. Правовые средства указанных отраслей законодательства должны взаимодействовать совместно в едином алгоритме государственной макроэкономической политики, на достижение ее целей в сфере хозяйствования.

Кроме этого, поставлен вопрос о создании интегративного нормативного образования «Экономическое право», которое имеет собственный интегрированный предмет правового регулирования и требует скоординированного развития и взаимодействия между всеми его составляющими элементами.

Ключевые слова: хозяйственное законодательство; систематизация хозяйственного законодательства; кодификация хозяйственного законодательства; экономическое и макроэкономическое законодательство; законодательная техника; направления развития хозяйственного законодательства; структура и динамика развития хозяйственного законодательства.

ABSTRACT

Ostapenko Iuliia. Development of economic legislation of Ukraine: systematization and requirement of meaningful modernization. - Qualifying scientific work on the rights of the manuscript

Dissertation with a view to obtaining the academic Degree of Doctor

of Law on speciality 12.00.04. "Economic law; economic procedure law". - Yaroslav Mudryi National Law University, Ministry of Education and Science of Ukraine. - Kharkiv, 2021.

The dissertation is devoted to research of processes of systematization and necessity of substantial modernization of the economic legislation of Ukraine. The issues of the history of development of modern economic legislation of Ukraine are considered and its comparative legal aspects are investigated. During the years of Ukraine's independence, its formation was burdened with a number of functional tasks, including the dismantling of the administrative-planned economic system, reproduction of basic institutions of market economy, ensuring the social nature of the economic system, adaptation to the innovative level of modern world economy. Under such conditions, the stages of development of economic legislation of Ukraine, its contradictory nature and complex connection with the requirements of modern economic policy of the state are studied. The problem of overcoming the destructive manifestations of the concentration of economic power on the part of oligarchic economic organizations has become especially difficult. The object of the dissertation was the subject of economic legislation of Ukraine, some of its constructions and legislative techniques, processes of adaptation and codification of economic legislation, directions of its necessary modernization, etc.

The dissertation pays special attention to certain trends of socio-economic development, which are factors in the dynamics of the legislative process in the field of management. In particular, they define the economic policy of the state, the concept of sustainable development, the search for an effective model of macroeconomic regulation, the imperatives of economic security, the need to develop self-regulatory relations, ensuring the regulatory policy of the state and more.

In this context, attention is paid to the need to form and implement mechanisms for transforming the provisions of economic policy into legal instruments of influence on the sphere of economic relations, on structural transformations in the sphere of management with appropriate systemic transformations of economic legislation. As a result, new institutes appear and processes of internal and external hybridization of institutions and sub-branches appear - innovative investment etc. There is a problem of creating an effective integrated legal mechanism for economic security, in particular in the investment and innovation spheres, which are actualized by external aggression against the Ukrainian state, development and legal detailing of mechanisms for introducing a system of self-regulatory processes in the economy.

The paper draws attention to the processes of consolidation of legal material of economic legislation under the pressure of finding an effective

national model of state macroeconomic regulation of economic activity in terms of the need to integrate the rules of "macroeconomic law", combining not only economic legislation but also budget and tax, natural resource and agricultural legislation, etc. The legal means of these branches of legislation should interact together in a single algorithm of state macroeconomic policy to achieve its goals in the field of management.

In addition, a promising question was raised about the creation of an integrative normative entity "Economic Law", which has its own integrated subject of legal regulation and requires coordinated development and interaction between all its constituent elements.

Key words: economic legislation; systematization of economic legislation; codification of economic legislation; economic and macroeconomic legislation; legislative technique; directions of development of economic legislation; structure and dynamics of economic legislation development.